

Het Nederlandse onderwijssysteem

Leerplicht

In Nederland is deelname aan volledig dagonderwijs verplicht voor leerlingen van 5 tot 16 jaar. Daarna geldt nog een gedeeltelijke leerplicht van 2 jaar.

Basisonderwijs

Basisonderwijs is bedoeld voor leerlingen van 4 tot 12 jaar en duurt acht jaar. Het eerste jaar is niet verplicht. Afhankelijk van de resultaten en de voorkeur van de leerling stroomt men door naar een bepaalde vorm van voortgezet onderwijs.

Voortgezet onderwijs

Alle soorten voortgezet onderwijs beginnen met een onderbouw. Die duurt meestal 2 of 3 schooljaren en biedt een breed vakkenpakket dat in principe voor iedereen hetzelfde is. Ook krijgen alle leerlingen een 'oriëntatie op studie en beroep'.

Aan het einde van het tweede jaar adviseren scholen welke richting leerlingen het beste kunnen volgen. Er kan gekozen worden tussen algemeen voortgezet onderwijs (havo of vwo) of beroepsgericht voortgezet onderwijs (vmbo).

Algemeen voortgezet onderwijs (havo of vwo)

Het algemeen voortgezet onderwijs kent de volgende schoolsoorten:

- vwo (voorbereidend wetenschappelijk onderwijs) met een cursusduur van zes jaar; hieronder vallen het atheneum, het gymnasium en het lyceum (een combinatie van atheneum en gymnasium);
- havo (hoger algemeen voortgezet onderwijs) met een cursusduur van vijf jaar.

In de bovenbouw havo (klas 4 en 5) en vwo (klas 4, 5 en 6) worden zogenaamde profielen gekozen. Hiermee wordt de aansluiting tussen het voortgezet en hoger onderwijs verbeterd. Leerlingen kunnen kiezen uit de profielen cultuur en maatschappij, economie en maatschappij, natuur en gezondheid en natuur en techniek. Een profiel kent vakken die voor alle leerlingen gelijk zijn, een deel dat specifiek is voor het gekozen profiel en een vrij in te vullen deel. De werkwijze in de bovenbouw is erop gericht de leerlingen in toenemende mate zelfstandig hun werk te laten doen

Beroepsgericht voortgezet onderwijs (vmbo)

Het vmbo kent vier sectoren: techniek, zorg en welzijn, economie en landbouw.

Binnen hun sector kunnen de leerlingen uit vier leerwegen kiezen:

- de theoretische leerweg wordt verzorgd door scholengemeenschappen met vmbo en bereidt de leerlingen voor op de middenkader- en vakopleidingen in het mbo of op de havo;
- de gemengde leerweg wordt verzorgd door scholengemeenschappen met vmbo en bereidt leerlingen voor op middenkader- en vakopleidingen in het mbo;
- de kaderberoepsgerichte leerweg wordt verzorgd door scholengemeenschappen met vmbo en bereidt de leerlingen voor op de middenkader- en vakopleidingen in het mbo;
- de basisberoepsgerichte leerweg, wordt verzorgd door scholengemeenschappen met vmbo en bereidt de leerlingen voor op de basisberoepsopleidingen in het mbo.

Leerwegen zijn routes naar het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Een keuze voor een leerweg is een keuze voor een manier van leren. Per leerweg en per sector worden vakkenpakketten vastgesteld. Een vakkenpakket

bestaat uit een gemeenschappelijk deel, een sectorgebonden deel en een vrij deel. Het gemeenschappelijk deel is verplicht voor alle leerlingen en bestaat uit Nederlands, Engels, Maatschappijleer, Lichamelijke opvoeding en Kunstvakken. De leerlingen doen centraal eindexamen (ce) voor Nederlands en Engels. Voor Maatschappijleer, Lichamelijke opvoeding en de Kunstvakken wordt een schoolexamen (se) afgenomen. Het sectorgebonden deel is verplicht voor alle leerlingen in één van de sectoren techniek, zorg en welzijn, economie en landbouw. Het vrije deel biedt de mogelijkheid te kiezen uit een aantal vakken en is afhankelijk van de gekozen leerweg.

Secundair of middelbaar beroepsonderwijs

Het secundair beroepsonderwijs (mbo) wordt binnen twee leerwegen aangeboden: de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) en de beroepsopleidende leerweg (bol). Beide leerwegen zijn geïntegreerd in een landelijke kwalificatiestructuur en bieden gelijke kansen, waarbij beide groepen leerlingen dezelfde kwalificaties kunnen behalen. In de bbl brengt een leerling minstens 60 procent van de tijd in een leerbedrijf door; in de bol varieert de hoeveelheid praktijk van 20 tot 60 procent.

Het secundair beroepsonderwijs onderscheidt vijf typen opleidingen:

- Assistentenopleiding (0,5 tot 1 jaar; kwalificatieniveau 1): bereidt leerlingen voor op eenvoudige, uitvoerende werkzaamheden;
- Basisberoepsopleiding (2 tot 3 jaar; kwalificatieniveau 2): bereidt leerlingen voor op uitvoerende werkzaamheden;
- Vakopleiding (2 tot 4 jaar; kwalificatieniveau 3): bereidt leerlingen voor op het vakbekwaam en onafhankelijk verrichten van werkzaamheden;
- Middenkaderopleiding (3 tot 4 jaar; kwalificatieniveau 4): bereidt leerlingen voor op verantwoordelijk en zelfstandig werken en tot het uitvoeren van een breed scala van taken;
- Specialistenopleiding (1 tot 2 jaar na een vakopleiding of middenkaderopleiding; kwalificatieniveau 4): bereidt leerlingen voor op het vakbekwaam en zelfstandig uitvoeren van werkzaamheden in een bepaalde specialisatie.

Niveau	Opleiding	duur opleiding	Instroomeis	Eindtermen	Doorstromen
1	Assistentenopleiding	0,5 - 1 jaar	drempelloos	Na de opleiding kan de deelnemer onder toezicht eenvoudige werkzaamheden uitvoeren	Met het diploma assistentenopleiding is doorstroming mogelijk naar een basisberoepsopleiding (kwalificatieniveau 2).
2	Basisberoepsopleiding	2 - 3 jaar	diploma vmbo basisberoepsgerichte leerweg; diploma assistentenopleiding	De deelnemer ontwikkelt vaardigheden om uitvoerend werk te kunnen verrichten; De deelnemer is verantwoordelijk voor het eigen takenpakket.	Met het diploma basisberoepsopleiding is doorstroming mogelijk naar een vakopleiding (kwalificatieniveau 3).

3	Vakopleiding	2- 4 jaar	diploma vmbo, theoretische, gemengde of kaderberoepsgerichte leerweg; diploma basisberoepsopleiding	Een vakfunctionaris kan zich verantwoorden tegenover collega's en controleert en begeleidt de werkzaamheden van anderen; De vakfunctionaris bedenkt procedures m.b.t werkvoorbereiding.	Met het diploma vakopleiding is doorstroming mogelijk naar een middenkader- of specialistenopleiding (kwalificatieniveau 4).
4	Middenkaderopleiding	3 - 4 jaar	diploma vmbo, theoretische, gemengde of kaderberoepsgerichte leerweg; diploma vakopleiding	De middenkaderfunctionaris draagt eigen verantwoordelijkheid, niet in uitvoerende maar in formele en organisatorische zin; De middenkaderfunctionaris bedenkt procedures.	Na deze opleiding is doorstroming mogelijk naar het hoger beroepsonderwijs.
4	Specialistenopleiding	1 - 2 jaar	diploma vakopleiding diploma middenkaderopleiding	De specialist draagt eigen verantwoordelijkheid, niet in uitvoerende maar in formele en organisatorische zin; De specialist bedenkt procedures.	Na deze opleiding is doorstroming mogelijk naar het hoger beroepsonderwijs.

Volwasseneneducatie

Volwasseneneducatie is gericht op volwassenen vanaf 18 jaar. De belangrijkste vormen van volwasseneneducatie zijn:

- Nederlands als tweede taal: deze opleiding is bedoeld voor buitenlanders die in Nederland wonen;
- basiseducatie: zeer elementaire vaardigheden op het gebied van taal, rekenen en sociale omgang;
- voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (VAVO): gericht op het behalen van een diploma of deelcertificaat op vmbo-, havo- of vwo-niveau;
- beroepsonderwijs: een uitgebreid aanbod van opleidingen;
- open universiteit: afstandsonderwijs op hoger onderwijsniveau goedgekeurd door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Hoger beroepsonderwijs

Het hoger beroepsonderwijs (hbo) is een meer op de praktijk gerichte vorm van hoger onderwijs met als voornaamste doel de voorbereiding op de beroepsuitoefening en toetreding tot de arbeidsmarkt. Het hbo wordt door hogescholen verzorgd, maar onder de nieuwe *bachelor/master(bama)*-structuur wordt de mogelijkheid gecreëerd het ook door universiteiten te laten aanbieden. Onderwijsprogramma's in het hbo duren 4 jaar (240 studiepunten) en zijn verdeeld in een propedeuse (het eerste jaar) gevolgd door een hoofdfase van 3 jaar. Meestal in het derde jaar volgen studenten een verplichte stage van ongeveer 9 maanden om praktijkervaring op te doen, naar aanleiding waarvan een scriptie of afstudeerproject in het vierde jaar wordt voltooid. Hbo wordt gegeven in 7 sectoren: Hoger Pedagogisch Onderwijs, Hoger Agrarisch Onderwijs, Hoger Technisch en Natuurwetenschappelijk Onderwijs, Hoger Gezondheidszorgonderwijs, Hoger Economisch Onderwijs, Hoger Sociaal-Agogisch Onderwijs en Kunstonderwijs.

Voor toelating tot het hbo is een havo- of vwo-diploma vereist, in sommige gevallen met aanvullende eisen betreffende het vakkenpakket. Een diploma van een middenkaderopleiding en specialistenopleiding behaald in het mbo geeft toelating tot het hbo. Bij het afstuderen krijgen studenten de graad van Bachelor, aangevuld met de vermelding van het vakgebied waarin de graad is behaald (Bachelor of Economics, Bachelor of Education). Afgestudeerden van hbo-bacheloropleidingen zijn nog steeds gerechtigd de 'oude' titels te voeren, namelijk bc. en ing. Hogescholen mogen ook masteropleidingen aanbieden.

Wetenschappelijk onderwijs

Het wetenschappelijk onderwijs (wo) biedt onderwijsprogramma's aan met als voornaamste doel het 'zelfstandig beoefenen van de wetenschap of de beroepsmatige toepassing van wetenschappelijke kennis'. Het wo wordt door universiteiten verzorgd, maar onder de nieuwe *bachelor/master(bama)*-structuur wordt de mogelijkheid gecreëerd het ook door hogescholen te laten aanbieden. Voor toelating tot het wo wordt een vwo-diploma of een propedeuse hbo vereist, in sommige gevallen met aanvullende eisen betreffende het vakkenpakket.

Volgens de nieuwe bama-structuur worden studieprogramma's verdeeld in een bacheloropleiding van 3 jaar (180 studiepunten) gevolgd door een masteropleiding van: 1 jaar (de meeste richtingen, 60 studiepunten), 2 jaar (technische en natuurwetenschappelijke richtingen, tandartsopleiding, 120 studiepunten) of 3 jaar ((dier)geneeskunde, apothekersopleiding, 180 studiepunten). De bacheloropleiding kan een propedeutische fase hebben en afhankelijk van de instelling krijgen studenten onderwijs voornamelijk in één studierichting of in een hoofd- en bijvak (de zogenaamde *major/minor* structuur). Elke graad van bachelor geeft automatische toelating tot ten minste één masteropleiding aan dezelfde universiteit, maar een bachelorgraad geldt ook als eindonderwijs. Doorstroming naar andere master's-opleidingen aan andere instellingen is ook mogelijk indien dit door het instellingsbestuur is goedgekeurd en een bewijs van toelating wordt afgegeven. Bij het afstuderen krijgen studenten de graad van master, met de aanduiding *of arts*, *of science*, afhankelijk van de richting. Afgestudeerden van huidige masteropleidingen zijn nog steeds gerechtigd de 'oude' universitaire titels te voeren, namelijk drs., ir. en mr.

Een mastergraad behaald zowel in het hbo als in het wo kan toelating geven tot de promotie. Een promotie duurt in de regel 4 jaar, aan het einde waarvan de graad van Doctor (dr.) wordt verleend.